

საკოლიტიკო, სამეცნიერო და სალიბერატურო ნახაზობიანი ვაჭათი ვაგოდის უოველ კვირა დღეს
 № 47 ნოემბერი 10 1896 წ. № 47

თბილისის სინაგოგის თეატრი.

ჩვენი გულგრილობა.

თხზავთ, ნ ნოემბერს, ქართულმა დრამატიკულმა დასმა წარმოადგინა ა. ცაგარლის კომ. „ცამბირელი“ და ვოდვეილი „კოლ-ქმრობის წინააღმდეგ“, ჩვენი საუკეთესო არტისტების მონაწილეობით. საუბედუროთ თეატრის ზალა წარმოადგენდა ზღვას... ცარიელობისას, ანუ, უკეთ რომ ეთქვათ, მომიკლ ყანას, პირსა ზედა რომლისასა, აქა-იქ, მწუხარეთ და კანტი-კუნტათ აღიმართებოდენ განკერძოებულნი მაყურებელნი, „ეცთა ობოლნი ღერნი, მომკალთაგან დაეიწყებულნი“. წარბოდგენის გათავებისას ერთი არტისტის მსჯელობას მოეკარი ყური: „ბევრი დაიწერა ჩვენ ღირსება-მოქმედებაზეო, ახლა დროა ჩვენი საზოგადოების ყოფა-ქცევის წინააღმდეგ მიაქციოთ მახვილნი წვერნი კალამთა თქვენთაო“. მართლაც, ჩვენი საზოგადოება მახვილ კალმის წვერზე აცმის ღირსია, პატრონი რომ ჰყავდეს. ერთობ ცივათ, გულ-გრძლიათ ეკიდება ამ ბოლო დროს ქალაქელი ქართლველობა თავის თეატრს. კანტი-კუნტ დეპუტატებსა ჰგზავნის თეატრის ზალაში და ამიტომ დღეს თეატრის სრულ ბატონათ გახდა ყოველთვის საგე და ყოველთვის აღტაცებული უმაღლეს-უკიდურესი „ქანდარა“. მეტი გზა არ არის, ჩვენი საზოგადოებისაგან უგულვებელ-ყოფილს ქართულ დრამატიულ ხელოვნებას ეს-ლა დარჩენია, ქანდარაზე უნდა შესკუბდეს და, ბინდ-მოსწრებულ ევრიის მსგავსათ, თავი ილიაში ამოიღოს და სანეტაროთ განისვენოს.

სად გვესმის ჩვენ დღეს გაბმულ-ქართული, გადუბარუსკებული ბაასი? თეატრში და სხვაგან არსად; და სხვა რომ არა იყოს-რა, მართო ამ გარემოების პატივისცემის გულისათვის ნუ შევასკუპებთ, ბატონებო, ჩვენ ქართულ ენას ქანდარაზე.

ჩვენი საუკეთესო არტისტთა ნიჭის სხივები საცოდავით და უნაყოფოთ იფანტებოდენ თეატრის ზალის ცარიელებაში. ქ. საფაროვის თამაშის თავისუფალი, კეკლუტ-კოპწია ხმოვნება—გახლდათ ხმოვნება კოპწიათ მოკეკლუცე უდაბნოსა შინა. ბ. ვ. აბაშიძის ცოცხალი ვაჭარ-მაზუთიანობა ტყუილა-უსარგებლოთ ინთქებოდა სიერცეში, როგორც იმავე უდაბნოს ქვიშაში შხაპუნა წვიმა. ბ. გედევანოვი ხომ ლომი იყო, ამ უდაბნოს სრული ბატონი და მისი უხანავსი, კინტოური ყვირილი — დიად თავისუფალი და მძლავრი ყვირილი იყო წილსა შინა ცარიელობისასა და ამ ლომსაც ბოლოს აუღვა ლაგამი ქ-ნ საფაროვის თამაშის „დუშინკობამ“ და ხმაც მოულობო და

დაუშოშინა. ბ. გამყრელიძის გრძობიერი თამაშის შთანთქა ამ უდაბნომ და ბ. კანდელაკი დაშინა ერთობ, რაიცა მის მიხერა-მოხერაში გამოსქვიდა.

ქ. კარგარელის თამაშს სიცოცხლე აკლდა, და ვისთვის რა საჭირო იყო? ახალ არტისტკას, ქ. კუნდელს, თავისუფლოთ ეჭირა სცენაზე თავი: ან ვისი უნდა მორიდებოდა?

მკანი ჩვენი საზოგადოება იმ მომენტს ელის, რომ ჩვენმა თეატრმა უკანასკნელი „მიშველეთ!“ დაიძახოს, მაშინ ეგებ გმირულათ სტაცოს ქიორში ხელი და დაღუპულობის მორევიდან ამოზიდოს. ესეც ერთგვარი გმირობაა. ღმერთმა ხელი მოუშარ-თოს!

სხვა-და-სხვა ამბავი.

ალაქის ზოგიერთ ამომჩველებს, „Нов. Сбис.“-ს სიტყვით, შეუდგენიათ სია ხმოსნებისა, რომელნიც უნდათ გაიყენონ მომავალ 1897 წლის არჩევნებზე. ქართველებს რა წილს დუთმობენ ამ არჩევნებზე, ღმერთმა უწყის.

* *

ინაერაში უნდა მოხდეს ერთი დღის საყოველთაო აწერა. 17 კომისიის წევრი და სამი კანდიდატი მათთან უკვე ამორჩეულნი არიან ამ დღეებში პოლიციებისტრის მასტრუკის თავმჯდომარეობით მომხდარ კრებაზე. ამ ამორჩეულ პირებს თანხმობა გამოუცხადებიათ და წარდგენილნიც არიან გუბერნატორთან დასატკიცებლათ.

* *

მომავალ 1897 წლიდან არსდება კიდევ 54 ადგილი ხარჯთ ამკრფთა ინსპექტორების (подат. инспек.) და 150 მათი თანამემწეებისა. ამ უკანასკნელებს ჯამაგირი დაენიშნებათ 1200 მ. და 300 მ. წასვლა-წამოსვლის ხარჯათ.

* *

სოფ. უდედან (ახალციხის მაზრა), გეაცნობებენ, რომ 23 ოქტომბერს გარდაიცვალა პავლე სტეფანეს ძე მერაბიშვილი, ცნობილი მთელ იქით მაზრაში, როგორც ქველ-მოქმედი და განვითარებული კაცი. ხალხი თურმე დამარხვის დროს ერთ ხმით გაიძახოდა: „ჩაიდა მზე ობოლთა და ღარიბთაო“. (?)

* *

ყიზლარის ახლო თურმე ცხოვრებენ ბევრი ქართველი ყაზახები, რომლებმაც არ იციან ქართული წერა-კითხვა; ახლა იქაურ მასწავლებელს უთხოვნია „წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოებისათვის“ რამდენიმე ანბანი და დედაენა. იმედია „საზოგადოება“ დააკმაყოფილებს მათ თხოვნას.

* *

სურამის და თბილისის საფილოქსერო დასებმა უკვე შესწყვიტეს მუშაობა.

* *

გაზ. „Приаз. Кр.“-ში მოყვანილია ცნობები საფაბრიკო მრეწველობისა ყუბანის მაზრაში და შავი ზღვის ოლქში, სადაც 1895 წ. სულ მოქმედებდა 8,844 ფაბრიკა და ქარხანა, რომლებშიაც მუშაობდა 25,085 კაცი; დაუმზადებიათ 11.323,130 მანეთის საქონელი.

* *

ჩვენ შევიტყუეთ, რომ ერთი ხარკოველი სტუდენტი თარგმნის ბ. ლუნევიჩის წიგნს: „Основная физиология человека“.

* *

ამას წინეთ თბილისში გამოიცა „ანგარიში კავკასიის სამოსწავლო ოლქის მზრუნველისა ამავე ოლქის სასწავლებლების მდგომარეობაზე 1895 წელს“. ეს „ანგარიში“ მეტათ საინტერესო მასალას წარმოგვიდგენს სწავლა-განათლების შესახებ მთელ კავკასიაში. მოგვყავს იქიდან ზოგიერთი უფრო საყურადღებო ცნობები.

1896 წლის 1 იანვრისათვის საერთო რიცხვი იმ სასწავლებლებისა, რომლებიც პირდაპირ ექვემდებარებიან ოლქის გამგეობას (აქ მხედველობაში მიღებული არ არის ამიერ-კასპის მხრის 2 კერძო სასწავლებელი და 18 პირველ-დაწყებითი სკოლა), 1,181 იყო, სახელობ: 9 საეაქო გიმნაზია, 8 რეალური სასწავლებელი, 11 საქალეხო გიმნაზია, 7 საქალეხო პროგიმნაზია, 1 სამასწავლებლო ინსტიტუტი, 4 სამასწავლებლო სემინარია, 37 სამოქალაქო სასწავლებელი, 5 სამთო სკოლა, 8 სახელოსნო და პროფესიონალური სასწავლებელი, 3 ზღვის სკოლა, 3 საქალეხო მარინეს სკოლა, 99 კერძო სასწავლებელი და 983 პირველ-დაწყებითი სკოლა (აქ მხედველობაში არ არის

მიღებული მრავალი ახლათ გახსნილი საკვირაო და სხვა გვარი სახალხო სკოლები). ჩამოთვლილ სასწავლებლებს გარდა კავკასიაში კიდევ არსებობენ სამ გვარი სასწავლებლები, რომლებიც ოლქის გამგეობას პირდაპირ არ ექვემდებარებიან: ა) სამხუთი სამრევლო სკოლები; ბ) სასწავლებლები სხვა-და-სხვა სამინისტროებისა და გ) მუსულმანების და ებრაელების სკოლები.

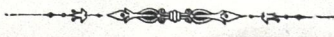
წარსულ წელს სულ 240 პირველი კატეგორიის სკოლა ითვლებოდა კავკასიაში, სადაც სწავლობდა 19,255 შეგირდი. მეორე კატეგორიის სასწავლებლებთან რიცხვი იყო 920, ამათში უმეტესი ნაწილი ეკუთვნოდა მართმადიდებლობის უწყებას. მუსულმანების და ებრაელების სასწავლებელთა რიცხვი აღის 1,696-მდის, სადაც სწავლობს 24,021 მოსწავლე. 1,181 ოლქის სასწავლებელთა შესაანახათ იხარჯება 3.637,980 მანეთი, და თუ ამას დაემატებთ სხვა სასწავლებლების ხარჯსაც, მაშინ გამოვა, რომ კავკასიაში სულ სახალხო განათლებისათვის იხარჯება 5¹/₄ მილიონი.

საერთო რიცხვს მოსწავლეთა კავკასიის სამოსწავლო ოლქის სასწავლებლებში 1896 წლის პირველი იანვრისთვის შეადგენს 99,166, იმათში ეაქები 75,935, ქალები 23,181. თუ ამ რიცხვს შევუფარდებთ მთელი კავკასიის მცხოვრებთა საერთო რიცხვს, მაშინ გამოვა, რომ 10,000 სულზე 119 მოსწავლე ითვლება. ეროვნობით მოსწავლეთა რიცხვი ასე გამოიხატება: 54,5% რუსები, 19,3% ქართველები, 12,5% სომხები, 2,9% თათრები, 2,2% მთიულეები, 1,3% ურიები; 7,3%-ს შეადგენენ სხვა ეროვნებანი.

აქ მხედველობაში ჩვენ არ მაგვილია ის სასწავლებელნი, რომელნიც ოლქის გამგეობას არ ექვემდებარებიან, ასე რომ საერთო რიცხვი მოსწავლეთა მთელ კავკასიაში 178, 442 არის, და თითოეულ 10,000 სულზე 212 მოსწავლე მოდის. თუ ვიქონიებთ მხედველობაში იმას, რომ ბავშვებს რიცხვი, მცხოვრებთა საერთო რიცხვთან შედარებით, დახლოებით 15% შეადგენს, იმ შემთხვევაში გამოდის, რომ ბავშვების ერთი მეშვიდედა ლეხულობა რაიმე განათლებას.

* *

მივიღეთ ი. როსტომაშვილის გამოცემანი: 1, „აღზრდა შვილის“, პედაგოგიური წერილები დედასთან, ერნესტ ბემესი, ალ. ნათაძის თარგმანი; ფასი 20 კ. 2, „სიფთხილეს თავი არ სტკიავს“, საქონლის კარის მოსაზრებაზე, რუსულიდან ი. ცისკარაშვილისა, ფასი 5 კ. და 3, ქართული კვლის კალენდარი, ფასი 20 კ.

რუსეთის შინაგანი ქრონიკა. *)

მ უკანასკნელ ხანებში რუსეთის საზოგადოების ერთ ნაწილში და აგრეთვე თვით მწერლობაშიაც თან-და-თან უფრო ხშირათ ღ ხმა მალლათ გაისმის საჩივარი ეგრეთ წოდებული ჰერცის კრიზისის გამო. კრიზისი საზოგადოთ შეადგენს თანამედროვე წარმოების მიუცილებელ და შესისხლხორცებულ მოვლენას. რაში მდგომარეობს კრიზისი? ამის დაწერილებით ახსნა ჩვენ ძლიერ შორს წაგვიყვანს; ამიტომ, რაც შეიძლება, მოკლეთ განვმარტავთ აქ ამ მოვლენას. საქონლის გაცელა-გამოცელა, ე. ი. ყიდვა-გაყიდვა ქმნის ერთი მეორესაგან დამოუკიდებელ მწარმოებელთ. თითოეული ამ უკანასკნელთაგანი თავის გასამდიდრებელათ კერძოთ, სხვის დაუითხანეთ, ამზადებს აურაცხელ საქონელს, რომელიც დაუყონებლივ გამოაქვს ბაზარზე გასასაღებლათ, გასაყიდათ. მაგრამ თითოეულ განსაზღვრულ დროს ბაზარზე შეიძლება გასაღდეს მხოლოთ საქონლის განსაზღვრული რაოდენობა ერთი რომელიმე საზოგადოების მოთხოვნილებათა დასაკმაყოფილებლათ. რაც ზედ-მეტია მომზადებული, ის საწყობებში რჩება ხელ-შეუხლებლათ და მეტი თუ ნაკლები ხნის განმავლობაში ფუჭდება. ამ ზედ-მეტი საქონლის მომზადებას მიუცილებლათ ის შედეგი მოსდეს, რომ საქონლის ფასი, რომელიც მისი ღირებულობის გამომხატველი უნდა იყოს, შესამჩნევათ კლებულობს, რადგანაც ყველა საქონლის მებატრონე მუდამ იმას ფიქრობს და იმაზე წუხს, რომ საქონელი საწყობში არ გაუფუჭდეს და გადასაყარათ არ გადაიქცეს; ამიტომ ის ღირებულობაზე უკლებს და ისე ყიდის, ოღონდ კი ხელიდან გაიცალოს. ამასვე ჩაღიან ყველანი თათქმის ერთ და იმავე დროს, რადგანაც ის განმაწესებელი (regulating) კანონი, რომელსაც კონკურენცია, მოცილება, ჰქვია, აქ ყველაზე უფრო საგრძნობლათ არის გამოვლენილი. ეს გარემოება და კიდევ მრავალი სხვები, რომლებსაც აქ აღვლის უქონლობის გამო ვერ დავასახელებთ, იწვევს იმას, რასაც თანამედროვე წარმოებაში კრიზისი ეწოდება და რაც მდგომარეობს ერთი მხრით იმაში, რომ საქონლის ფასი დაჭიმულია, და მეორე მხრით იმაში, რომ აურაცხელი საქონელი ჰყრია საწყობებში, რომელიც უიმედოთ და სასოწარკვეთილებით ელოდება „საყვარელი“ მემტრის თვალს. მაგრამ ამათ! ბაზარი თხოულობს მხოლოთ საქონლის განსაზღვრულ რაოდენობას. დანარჩენს აღარ

აქვს გასაღელი; იმის დასამუშავებლათ სრულიად ამათ დაუხარჯავთ საზოგადოებრივი შრომა.

თუ რა მენებელი და საზარელია კრიზისი მთელი საზოგადოებისათვის, და კერძოთ მუშებისათვის და თვით კაპიტალისტებისათვისაც, ამის შესახებ ჩვენ აქ საუბარს ვერ გავაგრძელებთ. საკმარისი იქნება შევნიშნოთ აქ, რომ როცა ბაზარზე, საწყობებში, აურაცხელი საქონელი ჰყრია, სხვა-და-სხვა გვარ მოთხოვნილებათა დასაკმაყოფილებლათ დამზადებული, იმავე დროს შიმშილის და სიცივისაგან იხოცებიან ისინი, ვინც ეს საქონელი დაამუშავა. ეს მოვლენა მეტათ დამახასიათებელია ჩვენი დროისათვის. თმ ძველ დროში, მაგ., საზოგადოება გაჭირებაში ვარდებოდა იმის გამო, რომ სამყოფ მასალას თავის შესანახათ ვერ მოულობდა და ვერ ამზადებდა, თანამედროვე საზოგადოებაც პირიქით გაჭირებაში ვარდება იმიტომ, რომ ზედ-მეტი საქონელი დამზადდა.1) ეს პირ-და-პირი შედეგია თანამედროვე წარმოების წესისა, რომლის საფუძველს შეადგენს კერძო თავსნობა. ამნაირათ კრიზისი თანამედროვე წარმოებაში წარმოგიდგენს ზუნებრივ მოვლენას, რომელიც მოისაზრება მაშინ, როცა ეს წესი ძირითადათ შეიცვლება, ე. ი. როცა წარმოება პირდაპირ საზოგადოების მხედველობის ქვეშ იქნება. დაუბრუნდეთ აწი უმთავრეს საგანს.

ჩვენ ზევით ვამბობდით, რომ რუსეთში ამ უკანასკნელ ხანებში პურის კრიზისია დამდგარიო. ეს ნიშნავს იმას, რომ პურის გასასაღებელ ცენტრებში აურაცხელი პურია შეგროვილი გასაყიდათ და ამასთანავე მისი ფასიც დაცემულია. მკითხველს კი არ ეგონოს, რომ რუსეთის მკვიდრთ მოარჩენიათ ეს პური, ე. ი. იმათთვის ეს ზედ-მეტი იყოს, რომ მოთხოვნილებისამებრ გაუნაწილდეს მათ სრულებითაც არა. რუსეთში, მაგ., ორთა-შუა რიცხვით თითოეულ სულზე ძლიერ ნაკლები პური იხარჯება, ვინემ იმ სახელმწიფოებში, რომლებშიაც რუსეთიდან გააქვთ პური. სხვა გვარ სურსათის შესახებ ეს უფრო ითქმის. თუ პურის კრიზისი დამდგარა რუსეთში, ეს იმას ნიშნავს, რომ პურის წარმოებას აქ კაპიტალისტური ხასიათი მიუღია; ეს ყველასათვის ცხადი უნდა იყვეს, რადგანაც სხვანაირათ ამ მოვლენის ახსნა ყოველად შეუძლებელია. შემდეგი ორი გარემოება კიდევ უფრო აშკარათ გვიმტკიცებს ამას.

1) სიმატებით რომ ვთქვათ, ზედ-მეტი იმიტომ გამოდის, რომ უმრავლესობა ყოველ გვარ საშუალებას მოკლებულია სკამარისი მასალა შეიძინოს თავის მოთხოვნილებათ დასაკმაყოფილებლათ.

*) ის. კვლეა № 45.

ლოთ იმდენათ აქვს მნიშვნელობა, რამდენათაც ის მასალას მისცემს ფინანსთა სამინისტროს ახალი ტარიფების შესამუშაველათ. საინტერესოა, თუ ვისგან შედგებოდა ეს კრება, ან თუ საზოგადოების რომელ ნაწილმა გაგზავნა იქ თავის წარმომადგენელი. უმეტესი ნაწილი, რასაკვირველია, მეურნეობის წარმომადგენელი იყვენ ამ კრებაზე, რიცხვით 170 კაცი, იმათში თითქმის ყველა გუბერნიების მარშლები, რამდენიმე მაზრის წინამძღოლნიც, თერთმეტი სამეურნეო საზოგადოებათა წარმომადგენელი და სხვ. ამას გარდა მოწვეული იყვენ აგრეთვე ფქვილის მრეწველობის, ბირჟის კომიტეტების და რკინის გზის საზოგადოებათა წარმომადგენელიც. კრებას თავჯდომარეობდა რკინის გზის დეპარტამენტის დირექტორი, ე. ვ. მაქსიმოვი, რომელმაც თვით პროგრამაც წარუდგინა კრებას განსახილავათ. აი, უმთავრესი მუხლიანი ამ პროგრამისა: 1) საზღვარ გარეთ გასატანი და შინაგანი ტარიფები ერთნაირი უნდა იყვენ თუ სხვადასხვა; 2) სხვა-და-სხვა ხორბლისათვის ერთნაირი ტარიფი უნდა იყვენ თუ სხვა-და-სხვა ნაირი; 3) მთელ სახელმწიფოში ერთ ნაირი ტარიფი უნდა დაწესდეს, თუ სხვა-და-სხვა კუთხეებისათვის განსაკუთრებით ტარიფები უნდა არსებობდენ და სხვ. ამ კითხვების შესახებ იმოდენა სხვა-და სხვა აზრი გამოითქვა კრებაზე, რომ ყველა ამის მოხსენება აქ შეუძლებელია; მაგრამ ჩვენთვის ეს არც საჭიროა. ჩვენთვის უფრო საინტერესოა, თუ საზოგადოთ რა გამოიჩინა კრებაზე. მიწათ მოქმედების წარმომადგენელთა უმრავლესობამ აღნიშნა ის გარემოება, რომ დიდ გაჭირვებაში იმყოფებიან რუსეთის შუაგული გუბერნიები, რომლებიც უმეტეს ნაწილათ პურის მოყვანას მისდევენ; მოსკოვის მხარემ დაკარგა თავის წინანდელი მნიშვნელობა პურის აღებ-მიცემობაში. ამ მხრის წარმომადგენელთა აზრით, ეს იმით აიხსნება, რომ აღმოსავლეთის და სამხრეთის გუბერნიები დიდ მეტაქეობას უწევენ დასახლებულ მხარეს დიფფერენციალური ტარიფების მეოხებით. ამიტომ შუაგულ გუბერნიების წარმომადგენელი ომს უცხადებენ დაშორებულ კუთხეებს რუსეთის სახელმწიფოსას და იმათ შორის კავკასიასაც; ისინი თხოულობენ მართებლობისგან დიფფერენციალური ტარიფების გაუქმებას და დიდი გადასახადის დაწესებას პურის გადასატანათ დაშორებულ გუბერნიებისათვის, რომ მით თავიდან აიშორონ გარეშე მოცილოება და თავის პური დიდ ფასში გაასაღონ. ესევე აზრი გამოთქვენ დასავლეთის და მდ. ვისლის განაპირას მდებარე გუბერნიების წარმომადგენლებმა. ამნაირათ თუმცა თითოეული წარმომადგენელი ლაპარაკობდა სოფლის მეურნეობის კეთილდღეობაზე, მაგრამ ეს

ყველას თავისებურათ ესმოდა. არც ერთი კითხვა არ დაუყენებიათ იმისთანა, რომ იმის შესახებ რაიმე საფუძვლიანი განაჩენი დაედგინათ. ეს გარემოება აშკარათ მოწიობს, რასაკვირველია, რუსეთის აგრარიზების მოუშხადებლობას, რაც საზოგადოთ ყველა ქვეყნის აგრარიზების სენს შეადგენს.

სხვათა შორის ბ. ზეგინცევის წინადადება იქნა ამ კრებაზე უმრავლესობის მიერ მიღებული. ამ წინადადების ძალით უნდა იქმნენ ორ გვარი ტარიფები: საზღვარგარეთ გასატანი და შინაგანი; ამასთანავე პირველი ხელს უწყობს უფრო დაშორებულ მხარეებს და მეორე კი შუაგულ გუბერნიებს.

ფ. მასარაძე.

„კვალის“ კორესპონდენციები.

იონეთი. წარსულ სექტემბერში აქ მოხდა საეპრო ამხანაგობის წვერთა წლიური კრება. კრებამ განიხილა და დაამტკიცა ამხანაგობის გამგეობის მიერ წარმოდგენილი წლიური ანგარიში. ამხანაგობას დაუწყია თავის მოქმედება 600 მანეთით. წლის განმავლობაში მიმატებია პაის ფული მხოლოთ 80 მან.

ანგარიშიდან ჩანს, რომ ამხანაგობას მოუგია წლის განმავლობაში 442 მან. ზ 95 კ. აქედან ხარჯს გარდა, რაც წმინდა მოგება დარჩება, კრებამ გარდაწყვიტა მიემატოს ძირითად თანხას და თუ რომელიმე წვერი მოისურვებს, შეუძლია თავის ხვედრ დივიდენდს მიუმატოს ფული და ახალი პაი შეიძინოს.

რაც შეეხება ამხანაგობის წარმატების საქმეს, უნდა შევნიშნოთ, რომ ჯერ-ჯერობით ვერ მიდის მისი საქმე კარგათ. ზოგიერთმა წვერებმა ზურგი აუქციეს ამხანაგობას, არ ვიცით კი რა მიზეზია. ნოქრებიც ცოტა არ იყოს ზრდილობიანათ ვერ ექცვიან არამც თუ გარეშე პირთ, არამედ თვით წვერებსაც. იმედია ამხანაგობას გამგეობა ყურადღებას მიაქცივს და ლონის ძიებას მიიღებს ყოველივე უკანონო საქციელის მოსასპობათ.

წვერთაგანი.

* *

კასთი. მართალია, ჩენი ხალხი ჯერ კიდევ არ გათავისუფლებულა ათასგვარი მენე ცრუ მორწმუნოებისაგან, მაგრამ ის დრო, როცა ის ყოველ გვარ უბედურებას და უკულმართობას მართა „წერას“ აბრალებდა, დიდი ხანია წაიდა. დღეს თან-და-თან

ჰქრებიან ყოველ გვარი ცრუ მანებელი ჩეულებანი და მათ ნაცვლათ ხალხში ნამდვილი ცოდნა იკიდებს ფეხს. წინეთ რომ ჩენი ხალხი ყოველ გვარ ნასწაველ კაცების მიერ გამოგონილ იარაღს უნდობელათ ეპყრობოდა და ეწინააღმდეგებოდა, დღეს სამაგიეროთ იმას ყველა სინარულით და დიდი ნდობითაც ეგებება. საზოგადოთ ჩვენ ხალხს აშკარათ ეტყობა, რომ სწავლისა და აგრეთვე ახალი იარაღის შეძენის სურვილი დიდი აქვს, მაგრამ ხომ მოგვხსენებათ, ცარიელი სურვილისაგან ბევრი არა გამოვა; ამ გვარი სურვილის განხორციელებას, ხალხის დაქვეითებული ეკონომიური მდგომარეობა ეღობება ხოლმე წინ.

მაგრამ ნუ დაეიწყებთ, რომ ასეთ მდგომარეობის თავიდან ასაცილებლათ ერთი საუკეთესო სახსარი არის ჩვენ ხელთ,—გულ-შემატყვიარ და გამოცდილ პირთა თანაგრძნობა და დახმარება. უბედურება კი სწორეთ ის არის, რომ ასეთი პირები ჩვენ არა გვყავს. ავიღოთ, მაგ., წრევანდელი წელიწადი: ეინც უწამლა თავის ღროზე, მხოლოთ იმის ეენახს ეერაფერი დააკლო მილიდიუმ და ნაცარმა. აბა, ახლა იკითხეთ:—ბევრმა უწამლა ჩვენში? მხოლოთ ოთხმა თუ ხუთმა მეზამულემ.—მერე რატომ სხებებმა კი არ უწამლეს? იმიტომ, რომ არც სასხურებელი მაშინები ჰქონდათ და არც წამალი, თუმცა ყველა დარწმუნებული იყო წარსული წლების მაგალითით, რომ ეენახებს წამლობა აუცილებლათ ესაჭიროებოდა. საზოგადოთ ყოველ გვარი სამეურნეო და სამრეწველო მაშინები აქამდის ისე არ არის გავრცელებული, როგორც სხვაგან. ამის მიზეზი ის არის, რომ ჩვენში აწნაირი იარაღის შეძენისათვის, არავითარი, არც კერძო და არც საზოგადო, დაწესებულება არ არსებობს, რომელიც კისრულობდეს რაიმე ზომების მიღებას, რომ ხელ-მოკლე ხალხს ნდობის ანუ კრედიტის მეოხებით გაუადვილებს საქირო იარაღების შეძენა. ჩემის აზრით, ამ საქმის წინ წაძლოა, ე. ი. შუამავლობა სოფლის მეურნეთა და სამეურნეო იარაღების მეპატრონეთა შორის, პირდაპირი ეალითა „სამეურნეო საზოგადოებისა“.

შაქრო ი. ვახნაძე.

* *

გუჩა. რამდენიმე წელიწადი გავიდა მას შემდეგ, რაც გურიისში ყაჩაღობა თითქმის სულ აღარ არსებობს და მცხოვრებლები ცოტათი მოსვენებულათ თელიან თავიანთ თავს, მაგრამ ადვილი შესაძლებელია, რომ ყაჩაღობამ ხელ-ახლა იჩინოს თავი ჩვენში. აი, მაგალითიც: სოფ. ეწერს გადმოღმა—ან-

წლარას თავში მდებარეობს ჯვარცხმის საზოგადოების მცხოვრებთ, ძმათა: ელადიმერ, სამსონ, მიხეილ და ილოკო შარაშიძეების მამული, რომელიც სათაროა, ე. ი. ამ მამულთან ერთათ შეღობილია სხვა-და-სხვა მეპატრონეთა მამულები. დასახლებულ შარაშიძეებისაგან დიდათ შეწუხებული არიან შემდეგი სოფლები: ეწერი, ზომლიეთი, აკეთი, აცანა და აი როგორ: ეს ეაჭბატონები თესვენ თავიანთ ადგილს მაშინ, როცა მათი მოთარენი მარკლიან და სტენენ, ე. ი. აგროევენ სიმინდს მაშინ, როცა სხებებს ეს საქმე დიდი ხანია მოთავებული აქეთ. ჩვენში შემოღებულია, რომ როცა ჰირნახულს შეგაროებენ ნაყანევი საერთო საბალახოთ ხდება. მაგრამ, რადგან შარაშიძეები თავის ღროზე არ სტენენ სიმინდს, ეს ჩეულება ძალიან საზიფათო საქმეთ ხდება. დასახლებული რაინდები შეთოფ-იარაღებული დგანან თავიანთ ყანაში და როგორც შევა საქონელი შიკ, ზოგს ჰკლავენ და ზოგს ამწყვედევენ; შემდეგ გლებს ექესი შაურიდან მანეთამდის ახდეინებენ დღეში. ეს ეაჭბატონები საქონლის დაქერასაც აღარ ჯერდებიან. ამას წინეთ იმათ დაეპირათ ერთი კაცი გზაზე, რომელიც თავის საქონელთან ერთათ დაბმული ყოლოდათ. ცხადია, რომ ამდენი უსამართლობის ატანა ძნელია, მეტარე გურულის მიერ. ამას წინეთ ეილაყამ კადეეაც ესროლა იმათ თოფი, თუმცა არა-ეს მოხვედრია. საქიროა, რომ ამ გარემოებას ყურადღება მიექცეს, ეისგანაც ჯერ არს.

ვლასა და რაფიელ მკელაძეები.

ღმერთო შეგცოდე!..

(ერთი მრავალთაგანის აღსაწება)

ალ. წატურიანიდან.

ანიო, ცსოკრებით ჳან კაყოფილი, მაქეს საესე სუფრა ლსინი-საღილი, მაგრამ აქეებს გით მივეწოდე— ამას ნუ მკითხავთ... ღმერთო შეგცოდე!..

სულ ცოტა სანში გავსდი მდიდარი, მიწა-მამული, ეტლი კეიდე, თუ რა ფუფით აწს ეს მონაგარი— ეს ჩვენში დაწესე... ღმერთო შეგცოდე!..

წყალზე მიმავალი კახიანელი ახალგაზდა ქალი (აღყირში).

სასლები დავადი სულ მოსაწონი,
 შიგ ვცხროგრებ, როგორც მეფე-ბატონი,
 მაგრამ რამდენის სასლებს გაქტედე —
 ეს ჩვენში დაჩხეს... ღმერთო შეგცოდე!..

საკატრო გაგხსენ, გაგხსენ დიდ ვაჭრათ,
 სულათ სკივრები განძით ვაჭრადი,
 მაგრამ რამდენჯერ ჩაკვარდი გოტრათ —
 ეს ჩვენში დაჩხეს... ღმერთო შეგცოდე!..

ამხანაგი მსგავს თვით „ღვთისნიერი“,
 შემოსაშველას ათასიოდე;
 ბოლოს კი?.. ბოლოს ის რჩა მშვიდი,
 მე-კი გამოვქედე... ღმერთო შეგცოდე!..

მე სულ გამობ და ვადაკებ ამას:
 „დაჩხობ ვაჭრებს, ნუ ვეშლით ჭაბახს“,
 მაგრამ რამდენი საწყლათ ჩაკვადე —
 ეს ჩვენში დაჩხეს... ღმერთო შეგცოდე!..

სხვის თვალში ჩემს თავს წმინდანთ ვსახავ,
 მუხლ მოდრეკილი პირველად ვისახავ,
 სული-კი ადრევე უშვავს მივუდე...
 ვგელას ვატყუებ... ღმერთო შეგცოდე!..

ვინც შეეხება ჩემ სკინდისს საღსმი,
 ტეცხლის ნაჭერწკლებს მივყერი თვალში,
 ჩუმათ-კი ვისი ფურთისი არ ვცადე? —
 ეს ჩვენში დაჩხეს... ღმერთო შეგცოდე!..

ქვს, მსუქს სახლა-კი ესეც ვიკარო,
 „რომელ ერთი ვთქვავ, ვით ადვილად“!..
 ცოდვით სახსე ვარ თავით ფეხსადე...
 ღმერთო შეგცოდე, ღმერთო შეგცოდე!..

ბ. დავითაშვილი.

ვაჟა ფშაველას პოეზია. *)

(კრიტიკული ცდა.)

მოგესალმებით, ქედობო,
 მომაქვს საღამო გვიანი.
 ჩემსამც სამარეს ამოგენ
 თქვენი დევა და ღვიანი!
 თქვენგანა გულმხს ეს გული,
 შიგ გრძობა უდულს ღვიანი,
 თქვენი მიწოვაც მეც ძეძე,
 დაღიან-ბარაქიანი!

ვაჟა.

უნება-ჩვენი, პროზაული-ქალაქელ ადამ-ვეათა,
 „დაკარგული სამოთხე“, და მისი შეფენიერე-
 ბა მხოლოდ ჩვენ შაირეში, ჩვენი გულის
 პოეზიაში ცოცხლობს. აქაც სიტყვის, ადამიანის შე-
 მოქმედების ძლიერება გამოსახულა. „სიცოცხლე-
 მუღმივი სისხლის-ღერა იქნებოდა, ქვეყანაზე პოეზია
 რომ არ ყოფილიყო გაჩენილიო“, ამბობს ბერნე.
 ჭეშმარიტებაა. პოეზიის მანქანება — მკურნალი,
 განმანათლებელი-მაცხოვრებელი ძლიერებაა. პოეზია
 უღვიძებს და უწმენდს სისხლსა სისხლ-მანკიერ ქა-
 ლაქელ კაცობრიობას: მის დაკარგულ სამოთხეს,
 მისთვის დაღუპულ ბუნებას გაუცოცხლებს, თვალ-
 წინ დაუყენებს და ძილათ მივარდნილ ქალაქელ სი-
 სხლს მზიარულათ აუტოკავს და აუთამაშებს ხოლმე.
 ხალხს კი, ბუნების მკვიდრ შვილს, ბუნების ცხოვე-
 ლი ძლიერება მუღამ ყვამ სისხლში აქვს შენახული
 და იმიტომ უხილავია მისთვის. „გაზაფხულის ბუნე-
 ბასა და ღირსებას ჩვენ მხოლოდ ზამთარში შევტ-
 ყობთ ხოლმე და უშეწინაღობისი სამაისო ჰანგები ან-
 თებულ ბუნართან იზადებთან. თავისუფლების სიყვა-
 რული — საპატიმროს ყვავილია. თავისუფლებას საპ-
 ყრობილვე ასწავლის ადამიანსო“. ამიტომ არის, რომ
 ჩვენ, ქალაქის კედელთა შუა პატიმარნი, ჩვე-
 ული, შინაური საპატიმროდან თავისუფალ ბუნებას
 ველტვით სულით და ამ ლტოლვილებას გულის
 შაირებში გამოვთქვამთ ხოლმე. ხალხის პოეზიაში
 კი ჩვენ ამ ლტოლვილება-მისწრაფებას ვერ ვხედავთ.
 და ან რათ უნდა, რა საჭაროა იგი მისთვის?

გადფურცლეთ მთელი ფშაველ-ხალხური პოე-
 ზია და ცხადათ დაინახეთ, რომ იქ აქა იქ გაფან-
 ტულ თითო ოროლა სტრიქონში თუა ბუნების შეე-
 ნიერების შესხა-დიდება, საზოგადოთ კი არ ჩანს,
 გმირ-რანდულ ჰანგებშია დანთქმული. ვაჟას შემო-
 ქმედობაში კი ჩვენ სულ სხვა სურათს ვხედავთ: მისი
 პოემები ბუნების გულიდან ამოღებული შეწინაღობის

*) ის. „კვლევა“ № 45.

მარგალიტებით არიან მოქარგულნი. ეს გარემოება თითქო არღვევს ჩემგან გამოთქმულ აზრს ფშაველასა და ფშაველთ შემოქმედობის ცხად ერთ-გეარობაზე, მკვიდრ ნათესაობაზე. ვაჟასაგან ვალექსილ მშობელ ბუნების სიყვარულს რომ დაუყვირდებით, თან-და-თან უფრო-და-უფრო ნათლათ დაინახავთ, რომ მას მხოლოდ იმის გამოთქმა შეეძლო, რაც ფშაველი ხალხის გულის ღუმელში უნდა ცოცხლობდეს. სხვა გვართ არ აიხსნება ვაჟას სიყვარულის ხასიათი. სამშობლო მთები-ვაჟას საყვარელი ოჯახია: როგორც თავის განუშორებელ ოჯახს, ისე დასტრიალებს და თავს ევლებს ვაჟა იმათ. ეს სიყვარული-წმინდა, წრფელი, ალაღ-ბავშვური სიყვარულია. ვაჟა ისე დაეკონება ხოლმე მთების ამწვანებულ გულ-მკერდს, „როგორც ბაღის ღვინის ქუძუს“, ტკბილათ წოვს და ყვავილებთან საყვარლათ იხდის ბადის:—

„ნუჭრე გუჯაგრდეს პიში-მუხე,
 „ნუჭრე დამწეკლან იანი,
 „რამ იმათ ღვინს მკუთათ
 „გსუქლები ცოდეილიანი“. *)

ამ ლექსის ტურფა სიყვარული-მკვიდრი ძმა „პირი-მზისა“ და წითული იებისა: სამშობლოს გულზე ამოსულ, ფურჩინილ ყვავილის სურნელება აქვს ქალაქელ ქართულ პოეზიაში კი ჩვენი ამკვარ უმანკო სიყვარულს ვერ ვხედავთ: იქ ბუნების სიყვარულს ამ ბუნებისაგან მოწყვეტილისა და პაწია ცოცხლისა-ციის საკრძალავ-ორანფერავში აღზრდილ-აფუფუნებული ყვავილის სუნი აქვს ხოლმე. ვაჟას ენით კი თვით ბუნება გველაპარაკება, ბუნება ალაღ-მარტივი და წრფელ-საყვარელი, ბუნება მუშაბანდ—გადუხურავი და თავისუფალ-სურნელოვანი. და განა შერჩებოდა ვაჟას ყველა ეს ცოცხალი ელ-ფერი და ბუნებითი სურნელება, ბედს რომ ჩვენი პოეტი მისი სამშობლოს გულიდან ამოეწყვიტა და ჩვენი პაწია ქართული ცივილიზაციის უფერულ ქოთანში გადმოერგო?—არა მკონია; და ამიტომ ვფიქრობ, რომ ვაჟა ისე თავისუფლათ ამოგვიყვავდა და გამოგვეცხადა ჩვენი მთიულეთიდან, როგორც ყვავილი დედა-მიწის გულიდან ამოგვიყვავებდა და გამოგვეცხადებდა ხოლმე. ფშავეური ხალხის ღუმელი—დედა-მიწის ღუმელია; ამ დედა-მიწა ხალხმა აღმოაცენა ვაჟას პოეზია და მით თავის გულში დამარხული, მღუპარე საიდუმლო მოგვითხრო.

ვაჟა-ფშაველას პროზაც ბუნების ნაწი სიყვარულით არის სავსე. მისი „შელას ნუკრის ნაამბობი“ და „მთის წყარო“ **) ამ ბუნების შეწინიერებაში

*) „პასტრონი“, გაზ. „ივერია“, № 29 და შემდ., 1892 წ.

**) ვაჟა-ფშაველა, „მოთხრობანი“, 1889 წ.

„ამონაწები“ კალმით არიან დახატულნი. როგორც თავისი მკვიდრი შვილის თავ-გადასავალს, ისე აგვიწერს ვაჟა ობოლი შელის ნუკრის მწუხარე ბედობას. საცოდავ პაწია ცხოველს მოწინადრის უწყალო ტყვიამ მოსტაცა მშობელი დედა და ობოლი ნუკრი წრფელ-მარტივათ მოგვითხრობს თავის მწუხარებას, თავის გზა-დაბნეულ და დაობლებულ ცხოვრებას. შელის ნუკრს ახლა ვაჟა უწევს დედაობას; პაწია ცხოველის გულში პოეტის გული ბუდობს და მასთან ერთათ, ერთი სიყვარულითა და მწუხარებით, ჰფეთქს და ცოცხლობს უზარ-მაზარი ლევა ფრინველი ზეციდან რომ გადმოვარდება საწყალი უმწეო შველის ჩასანთქმელათ, პოეტსაც ნუკრსავით შიშის ზარი დეცემა და მასავით განაბავს სულსა და თავის დღეთა აღსასრულს მოვლის. ამისთანა სიყვარულს მხატვრობას უძახიან.

„მთის წყაროშია“ პოეტის წმინდა, ცხოველი სიყვარული ჩუხჩუხებს და სამო სიოს მოჰყვანს მკითხველის გულსა. აქაც ვაჟა განუშორებლათ დაჰკრთის და თავს ევლებს პაწია მთის წყაროს. წრფელის სიყვარულით გვიხატავს წყაროს ბედნიერებას, სანამ ის მთის კალთაშია თავ-შეფარებული, იქ, სადაც „კარგი მეგობრები ჰყვანან გვერდსა. აი, ჯერ ის ლოდები, სქლათ მწვანე ხეცი რომ გადაჰყვარა; აი, კიდევ წყაროს თავზე პირ-ყვითელი კლდე რომ დაყუდებულა და დაცქერის, ეხურება თავზე მუზარადივით. ეს დევებივია ქორავები როგორ აწვდილან ზეცათ და მზის სხივსაც არ უშეგებენ წყაროდის, და სქელი, გველებივით დაკლანილი ფესვები მის უბეკალთაში ჩაუწყვიათ“.

აქ პოეტს უეცრათ სედა მოეფინება გულს. „მე ხომ ორისა თუ სამის ვერსის სიგძეზე ვარ მხოლოდ ბედნიერი და უცოდველიო“, ნაღვლიანათ ჩივის უმანკო მთის წყარო: „მერე დამღვეს, ჩამნთქავს უზარ-მაზარი მდინარე, დაიკარგება ჩემი სახელი, ჩემი ვინაობა, როგორც უნდა, ისე მათაჟამებს. თითონ ხომ ღრიალებს, ბორგავს, აწყდება აქეთ იქით, ანგრევს დედა-მიწას, გლეჯავს ხეებსა და მათარებს; მეც იმასვე ჩამადენინებს, მაგრამ მაშინ ჰე ის აღარა ვარ, რაც ახლა, ამ წამში, როდესაც პირველათ კლდიდან ეიბადები. ოჰ, ამ მდინარისაგან გული მაქვს გახეთქილი! რამდენჯერ აქ მესმის ხოლმე ხალხის ჭივილ-ხივილი: „დაარჩო წყალმა კაცი, უშველეთ, ღმერთი არავისა გწამთო!“ ცოტა არ იყოს, მეც ბრალი მედება. ვაჰ, ჩემო თავო!“

მკითხველი ნათლათ ხედავს, რა ცოცხალი ბუნების სურათების მხატვარია ვაჟა-ფშაველა-რაზიკაშვილი. ეს სურათები სამშობლოს სიყვარულის შუქით არიან განათებული, პოეტის მთა-ტყიან-ციე-წყა-

როებიან დედა-სამშობლოს სიყვარულითა, რომლის ძუძუთი „სუქდება“ ჩენი „ცოდელიანი“ ეჭა და სანამ ეს სამშობლო ცოცხლობს, ეჭას საკვები არ გამოეღვევა, რადგან თვითონ ჩენი პოეტი გვეუბნება:—

„გაიგსო წმითა მათი ძუძუ,
„დაუსრბელათ წმიანიო.“

სამშობლო ბუნების ღმერთი და ზემი-ეჭას გულის ზემია და მისი მწუხარება-ეჭას მწუხარება-ეჭა რომ თავისი ფშავეთის ქედებს სალამს შესძახებს, ეს სალამი ღრმა-გრძობიერი, ალტაცებული მთიულეთის შვილის სალამია, გულის სიღრმიდან აღმონადენი:—

„თქვენგანს გულსს ეს გული,
„შიგ გრძობას უდუღს დეთანიო!“

ამ სალამში მთელი ეჭას პოეზიის ხასიათია გამოხატული, პოეზია ბუნებრივ-ეროვნული, ბუნების ძლიერებითა და სიყვარულით სასე. განათლების შვილი ასე მარტივით და ალალ-გულწრფელათ ვერ მიესალმებოდა მთებს, „თქვენი ჭირივე, მთებო“, თუმცა განათლებულ-ევროპული პოეზია ეჭას პოეზიაზე ბევრათ უფრო მაღალი და მძლავრ-დიდებულია, რადგან იგი აღმნიანის შეერთებული ფიქრისა და გრძობის უკედვეი ნაშობია, ეჭა კი ცირიელი პოეტური გრძობაა, გრძობა მთების უბეში აღზრდილი, გრძობა ამ მთების კალთებისაგან განუშორებელი და თავისი ალალ-ბავშური გულ-წრფელობით და მხატვრული, ხან მძლავრი და ხან ნაზი სიმარტივით მხიბლავი.

ამ მთებისაგან აღზრდილ-განვითარებულმა გრძობამ გაღუშალა პოეტს მშობელ-აღმზრდელის გული, შიგ ჩააწვდინა და მისი სიიღუმლოები გააცნო და გაუზიარა.

მაღლიერი შვილი, ეჭა მაგიერს უხდის თავის მშობელ-მთებსა და, იმათგან „სიცოცხლე-ზიარი“, თვითონაც თავისი გულის ცხოველ პოეზიას უზიარებს ამ მთებსა და ცოცხლათ დაგვიყენებს ხოლმე თვალ წინ. აი როგორ ავიწიერს ეჭა სალამო ჟამს მთიულეთში:—

„დღემ დასუჭა შიგ ბადე,
„მთებმა დასუჭეს თვალემა.“

და მკითხველი გრძობს რომ ეს სურათი ძალდატანებული, ნაჭირები სურათი არ არის, რადგან ეჭას მთელ შემოქმედობასთან არის შეფერებულ-შეხამებული. მთები ცოცხლობენ პოეტის თვალ წინ და, მზე რომ ჩაე და დღეს პირ-ბადე გადაეხურება, ისინიც აღმნიანებსავე თვალებს ხუჭვენ და იძინებენ. ბუნების ნამდვილი მკვლევრით აღდგენა კი შემ-

დგი ლექსით მოახდინა ეჭამ: —

ნისლი-ფიქრია მთებისა, *)
იმათ კატობის გვირგვინი.
მიეყავს შეუდრეკს მათ მკერდზე
ხშირის ბაღასის ბიბინი,
ტიადის, რაღის ნიავის
გულის მგშირავი სისინი.
აწივნი დაფარფარებენ,
უფსკრულს ავლებენ თვალემას,
მადლიდან ჩამოჭასან
თავისგან დასრულ მკალებსა.
დადი შვილები მთების
ერთმანეთს ექსასებინ...

ნისლი-ფიქრია მთებისა, გვამცნო პოეტმა, და ამ რამდენიმე სიტყვით ბუნების ღრმა ფილოსოფია გადავიშალა თვალ წინ. მხოლოდ ბუნების შვილსა, ბუნების ხორც-შესხმულ სიყვარულს შეეძლო ამ სიტყვების ასენარათ გამათქმა, ბუნების სულის განხორციელება. დააკერდით ამ სიტყვების აზრს, ღრმა გრძობისა და ბუნების წილსა შინა აღზრდილ სიყვარულის ნაშობსა, და დამეთანხმებით. როგორც აღმნიანის სულის სიღრმეში უხილავათ იბადება მისი აღმნიანური, საუკუნო და დაუსაბამო ფიქრი და დიდებულ გვირგვინათ დაედგმის მის მაღალ „კაცობას“, ისე უხილავათ ჩნდება ბუნების სულის სიღრმეში მსუბუქი ნისლი და მაღალ „კაცობის“ გვირგვინათ დაედგმის დედამიწის უმაღლეს მთებსა, ბუნების დიდებულ შვილთა. მთების ფიქრი—ნისლია, ნისლი ფიქრსავეთ მღელვარე და ფიქრსავეთ ეთერიან-ჰაეროვანი, მასავეთ ბუნების უხილავ ძალთა, ქვეყნიერების უკედვეი სულის ნაშობი. და განა შეეძლო რამდენიმე სიტყვით ყველა ამის გამოთქმა იმას, ვინც ბუნებასთან არ არის თან-შეზრდილი სულითა და გულით, ვისაც ბუნების მძლავრი მაჯის ცემა, ბუნების მშობელი სულის მღელვარება არ გაუშხალა შემოქმედ-დამბადებლის ღრმა სიყვარულმა?!

თვალი გადაავლეთ შევნიერ მთიან ბუნებას, პოეტის წრფელი სიყვარულის სურათს: —

„მიეყავს შეუდრეკს მათ მკერდზე
„ხშირის ბაღასის ბიბინიო,—

ამბობს პოეტი ისეთი ღრმა-გრძობიერი გულით, რომ იმავე წამს ჩვენც თავისი სიყვარულის

*) შიგ „ბასტიონი“.

მოზიარეთა გვხდის. ჩვენც გვიყვარს, ჩვენც ვხედავთ ჩვენი გრძობის მხილებით მთის გულ-მკერდზე ხშირ მოზიბინე ბალახს, ჩვენც გვესმის მთის უდაბურ მკერდზე „კთალის, ობლის ნიაგის გულის მგმირაჲი სინინი“. ეისაც მთების ბუნება უნახავს და იცნობს, იმან კარგათ იცის, რომ მთებში ნიაგე განსაკუთრებული ნიაგია, ნიაგე მართლა ტიალი და ობოლი, მთების უდაბურობაში გზა-დაბნეული და გულ-საკლავათ მოსისინე.

ახლა არწივით შეხედეთ, მთების დიდებულ შეილებსა, ეაქას მთიული ფანტაზიის სიმბოლოთ. რა „სიამით და სინარბით“ შეჰყურებს ეაქა იმათ მეფურსა და თავისუფალ ნაგარობას! არწივნი ეაქას ლალი თანამემამულენი არიან და, ჩვენი პოეტის ფანტაზიასთან ერთად, თავის გულ-კლდოვან სამშობლოს თავს ევლებიან და ზეცით „თავისგან დახრულ ძეალებს“ ჩამოჰხარაინ.

ასე გვიხატავს მთიულეთის დეიძლი შვილი-პოეტი თავისი შეწვიერი სამშობლო ბუნების საყვარელ სურათს.

ი. ნაკაშიძე.

(შემდეგი იქნება).

სოფელი და სასოფლო სკოლა გერმანიაში.

სოფელი და სასოფლო სკოლა გერმანიაში

II *)

ს კ ო ლ ა.

ვენ აქ მოვიყვანთ რამდენიმე მუხლს სახალხო სკოლის „დებულებიდან“¹⁾.

1) ყველა ბავში განურჩევლათ სქესისა და წოდებისა 7 წლიდან 14 წლამდე ვალდებულია სკოლაში იაროს. სკოლაში შესვლის ნება აქვს 6 წლისასაც, თუ კი ფიზიკურათ საკმარისათ განვითარებულია. სკოლის დასრულებას შემდეგ ბავშს შეუძლია ერთი წელიწადი კიდევ დარჩეს, თუ კი მოისურვებს.

*) იხ. „კვლევი“ № 46.

1) ამ წიგნის სრული სათაურია: „Handbuch für den praktischen Schuldienst in der Ewangelischen Volksschulen – Württembergs“. 1890 წ.

2) თუ ბავში გამოცდის დროს საკმარის ცოდნას და განვითარებას ვერ იჩენს, შეიძლება მისი სასწავლებელში დარჩენა მეორე წელიწადსაც.

3) ბავშმა უნდა გაატაროს სასწავლებელში კვირაში 30 საათი; პირველ ორ წელიწადს კი მხოლოდ 20 საათი. ათ წლამდის სწავლება შეიძლება არა უმეტეს სამი საათისა შუადღემდის და ორი საათისა ნაშუადღევს; ათ წელს შემდეგ არა უმეტეს 4 საათისა შუადღემდის და სამი საათისა ნაშუადღევს.

4) 10—14 წლის ბავშვების სწავლება 1 აპრილიდან 1 ოქტომბრამდე ვერ დაიწყება დილით 6 საათამდის და 7—10 წლიანთათვის დილის 7 საათამდის. ამ უკანასკნელებს საზოგადოთ სწავლა ეწყებათ ზაფხულში 8 საათზე, ზამთარში კი 9 საათზე (აგრეთვე იმათაც, ვინც შორს დგანან).

5) თუ ბავში თავის სოფელს მოცილდა და გერმანიის სხვა ადგილს გადავიდა, იქაური ადგილობრივი მთავრობა იძულებულ ყოფს მას სკოლაში იაროს და აუასრულოს სკოლის მოვალეობა, როგორც პირველ—დაწყებითისა, აგრეთვე საკვირაო და სხვა გვარი სასწავლებლისა.

6) იმ ბავშვებს, რომელნიც სამუშაოთ დადიან, სწავლის დრო არ შეუმოკლებათ; ხოლო თუ მშობლები ღარიბნი არიან და ოჯახის გამოსაკვებათ აუცილებლათ ბავშვებმაც უნდა იმუშაონ, იმ შემთხვევაში ზაფხულობით სწავლის დრო შეუმოკლებათ და მეტი თავისუფალი დრო მიეცემათ. ზამთარობით ასეთი შეღავათი აკრძალულია, მაგრამ ეს იმ შემთხვევაში, თუ ბავში 12 წლისაა, და 5 წელი სკოლაში უკვე გაუტარებია და სწავლაშიაც ყოჩაღია. თუ ასეთ შეღავათს ნახევარზე მეტი თხოულობს, მაშინ საზოგადოების ხარჯით ზამთარში განსაკუთრებით, ზედ მეტი გაკვეთილები უნდა გაიხსნას, რომ ზაფხულში მოცდენილი სწავლა შეისრულონ.

7) ბავშვის სავაჭროთ ან სახელოსნო მიზნით სოფელ-სოფელ თან-ტარება აკრძალულია. ეს შეიძლება ზოგიერთ შემთხვევაში ნება დართულ იქმნას ადგილობრივი სკოლის ინსპექტორის მიერ.

8) ბავშვის ფაბრიკაში მუშაობა 12 წლამდის სრულიად აკრძალულია. 12—14 წლისას შეუძლია დღეში მხოლოდ 6 საათი იმუშაოს, 14—16 წლისას კი 10 საათი. ფაბრიკაში მუშაობის ნება აქვს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ის სკოლაში სამ საათს მაინც სწავლობს.

ფაბრიკაში ბავშვების სამუშაოთ აყვანა აკრძალულია, თუ მათ არ წარმოადგინეს პოლიციის მიერ დამოწმებული მოწმობა, სადაც აღნიშნულია მშობლების ნება-რთვა, ბავშვის სახელი და გვარი, წლოვანება და სხვ. (Arbeitskarte).

ბავშვების დაპყრობებელმა პირველათ ადგილობრივ პოლიციას უნდა მიმართოს განცხადებით, სადაც დაწერილებით ანუხსულია მუშაობის დრო: დაწყება, გათავება, დასვენება და სხვ.

13) ყრუ-მუთჯ და ბრმათ უნდა მიეცეს შესაფერი სწავლა.

47) თუ ბავში ფიზიკური ან ზნეობრივი ნაკლებუღვენების მიზეზით სკოლიდან დათხოვნილ იქმნა გველი ვადით, მშობლები ვალდებული არიან კერძო გაკვეთლების საშუალებით სწავლება განაგრძონ; ამისათვის საზოგადოების თანხიდან შემწეობა ეძლევათ.

49) თუ თავის სოფელში (ან ქალაქში) არ მოიპოვება თავისი სარწმუნოების სკოლა (ევანგელიური), მშობლებს ნება აქვთ ადგილობრივ სასწავლებელში შეილი მისცენ, ხოლო ასეთი ნება არა აქვთ მაშინ, თუ თავისი კონფესიის სკოლა სახლიდან ერთი საათის სავალზე იმყოფება; შეილი უთუოთ იქ უნდა ატარონ, თუ კი ბავშვის ჯან-მრთელობა მას სიარულის ნებას აძლევს. თუ ასეთ მდგომარეობაში 60 კომლია, საკუთარი სკოლა უნდა გახსნან.

133) მთელი წლის განმავლობაში შეძლება სკოლაში სწავლა მოაყვინდონ არა უმეტეს 45 საქმის დღისა; ამას მიემატება უქმი და დღესასწაული დღეებიც.

134) სწავლის არა ჩვეულებრივი შეწყვეტა შეიძლება: როცა დილის 9—10 საათზე ჩრდილში რეომიურის ტერმომეტრი 20 გრადუს სიცხეს აჩვენებს, როცა სოფელში რაიმე სენი მძებნავენ, როცა მასწავლებელს სურს მასწავლებელთა რომელიმე კრებას დაესწროს—რისთვისაც მაზრის ინსპექტორის ნებართვა საჭიროა, როცა სოფელში რეისტაგის დეპუტატის არჩევა, (მასწავლებელმა ოქმი უნდა შეადგინოს), როცა მასწავლებელი მომღერალთა წრის წევრია და სურს ვიურტემბერგის მომღერალთა საერთო ყრილობა—დღესასწაულს დაესწროს, როცა მას სურს აგრეთვე ვიურტემბერგის (პროტესტანტთა) საეკლესიო მომღერალთა კრებას დაესწრას.

ეს უკანასკნელი ორი მუხლი, რასაკვირველია, ყოველგან ერთნაირათ არ სრულდება. ეს დამოკიდებულია ადგილობრივ პირობებისაგან. სახელდობრ: როდის რის მუშაობა; იქ სადაც პურს მუშაობენ კანიკულებიც სხვა დროს უნდა იყოს, ვინემ იქ სადაც ბალახს თიბენ ან და ხე-ტყეს აწარმოებენ, აი მაგ., დობელის სკოლა როდის იხურება: 22 ივნისიდან 13 ივლისამდის (ბალახის თიბვა); 1—8 სექტემბრამდის (ბალახის მეორეთ თიბვა); 3—27 ოქტომბრამდის, 24—30 დეკემბრამდის (შობა)—სულ 50 დღე.

ამას მიემატება კვირა-უქმე და სხვა-და-სხვა დღესასწაული დღეები, ასე რომ წელიწადში სწავლის დღე რჩება 225.

ყოველნაირი განსაკუთრებითი ცვლილება, სასწავლებლის ასე თუ ისე დაყენება და წაყენა უწინარეს ყოველისა სკოლის ადგილობრივი გამგეობის ხელშია. ასეთი გამგეობა ორ ნაირია: „მასწავლებელთა კონვენტი“ (Lehrerkönvent) და „სკოლის ადგილობრივი გამგეობა“ (Ortsschulbehörde). პირველი შესდგება სკოლის მასწავლებლებსაგან (თუ სასწავლებელი ორ და მეტ კლასიანია), რომელნიც ყოველ სამ თვეში ერთთ შეიყრებიან, ადგილობრივი დედლის თემჯდომარეობით, და სჯიან სხვა-და-სხვა სასკოლო კანონების შესახებ. მათ უფლებაში შედის გაკვეთილებს გეგმის შედგენა, სასწავლო ნივთების შექმნა, სკოლის დისციპლინა, სწავლების გაუმჯობესება, ახალ ცვლილებათა შემოღება და უმადილეს მთავრობასთან ამის შესახებ მოხსენების წარდგენა და სხვ. საქმის გადაწყვეტა ხმის უმეტესობითაა. ერთი სიტყვით, ამთ ექვემდებარება ყველა კითხვა, რომელიც კი პირდაპირ სწავლების საგანს ეხება. უმაღლესი მთავრობის განკარგულება მათ მიერ იცვლება ისე, როგორც ადგილობრივი პირობები მოითხოვს, რის შესახებ მოხსენება იგზავნება, სადაც ჯერ არს.

ადგილობრივი ეკლესიის მღვდელი არის იმავე დროს ადგილობრივი სკოლის ინსპექტორი (ortsschulinspektor). მას ამისთვის განსაკუთრებითი სასყიდელი არ ეძლევა. აქ ღვდლობა იმავე დროს მასწავლებლობასაც ნიშნავს. ხალხს უქადაგებს ეკლესიაში და ბავშვებს ასწავლის სკოლაში. ყველა მღვდელი უნდა იყოს უმაღლეს სასწავლებელში კურს დასრულებული (უნივერსიტეტის საღვთისმეტყველო ფაკულტეტზე) და პედაგოგიური ცოდნით აღჭურვილი. სკოლის სარევიზიოთ, როგორც ინსპექტორი, სასწავლებელში წელიწადში ორჯერ შედის, ხოლო ისე, დასახედავთ, ყოველ კვირაში ორჯერ.

საზღვარკარეთელი.

(შემდეგი იქნება)

ოსმალური ზღაპარი.

(ფრანგულიდან)

დასასრული *)

იდი ევზირი იბრაჰიმი განცხრომაში ბძანდებოდა თავის შეენიერ სასახლეში, რომლის წინ მდებარე ბალი ზღამდის წედებოდა. იგი გადაწოლილი იყო ღორებზე და თეთრი, ფაფუკი ხელებით ათამაშებდა ქარვის კრილოსას; ცოტა მოშორებით იდგა მაყალი და მისი სუნნელოვანი კვამლი სასიამოვნო ჰაერით ავსებდა ოთახს

უცებ გაღიწია კარებზე ჩაოფარებული მძიმე ხალიჩა და გამოჩნდა ალი ფაშა.

იბრაჰიმი რომ დანახა ის, ვინც ეგულებოდა, თუ არ სამუდამოთ, დიდი ხნობით მაინც ციხეში დამწყვდეული, იგრძნო რომ მას კარგი არა მაელოდარა.

— არ მინდა შევიშოთო შენი უკანასკნელი წუთები, თქვა ციხეებში ალიმ და კარებშივე შეჩერდა.

იბრაჰიმი კარგა გაიგო იმ სიტყვების მნიშვნელობა, ის, ვინც ასე მძიმე თავის დაკერით, გამოეცხადა ამას იქნებოდა სიკვდილის განაჩენის გამოცხადებელი და კალთის ქვეშ უსათუოთ შენახული ექნებოდა წითელი აბრეშუმის ზონარი, რომლითაც ჩვეულებრივ სულთანი ასამართლებდა თავის კარის კაცებს. მაგრამ იბრაჰიმი წარბიც არ შეიკრა, მხოლოდ მისი უცნაური თვალები, რომელთაც კაცი თვალს ვერ გაუსწორებდა, ბრკყეინადენ მეტო სიცხოველით, მან გადისვა თავისი თეთრი ხელები გრძელ წვერზე და დამშვიდებით წამოიქანა:

— ალბათ ალლანხა აგრე ინება! მ-ს ბძანებას ვერ წაუეალო; ჩვენ მისი ფეხთა მტვერი ვართ, ასრულდეს მისი ბძანება. მხოლოდ ერთ წამს დამაცადე, ეს ჩემი უკანასკნელი თხოვნაა, მინდა ნამაზი გადავიხადო და ვილოცო. ვიცი შენ კი მუსულმანი ხარ და ჩემ თხოვნას აჰისრულებ. მაჰმადი თითონ ბძანებს, რომ მომაცადეს უკანასკნელი სურვილი უნდა აუსრულოთო.

— ბოდიშა ეიხდი თქვენთან დიდებულ ო ვეზირო, უპასუხა გადაჭრით ალიმ, — მე თქვენ უმაღლესი ბძანება გადაგვეცი და ნება არა მაქვს თვალი მოვაშოროთ. არც მოსახერხებელია თქვენი აქედან გასვლა. გადინდეთ ამ ფანჯრიდან, ათას კაცზე მეტი გიდარაჯებთ თქვენ. დაუგდეთ ყური, არ

გესმით მათი იარაღის ჩხარა-ჩხური. ისინი სულთანის გამოგზავნილი არიან, თქვენი დარბაზი და დერეფნები გავსებულა იმათგან. ტყუილია, თავს ვერ უშველი, ვერ გაქცევი.

— მე სულაც არ ვფიქრობ გაქცევაზე, მაგრამ საშინელებაა, რომ სიკვდილის წინეთ, კაცი არ გამოესალმოს თავის საყრდელ ცოლ-შვილს. ნუ გეშინია ალი, დიდ ხანს არ მოგაცდენინებ, დაბძანდი ცოტა ხანს.

იბრაჰიმი სამჯერ ტაში შემოჰკრა. ზანგის ორი მონა გამოჩნდა. მათი შავი პირისახე შიშისაგან უფრო ჩაშაფებულყო. მათ შემოიტანეს ნამაზისთვის საჭირო: ტაშტი, წყალი და ფეხქვეშ გასაშლელი ხალიჩა.

იბრაჰიმი დამშვიდებით აიწია ხალათის კალთები და შეუღვა ნამაზს. ვინ დაიჯერებდა, რომ რამდენსამე წამს შემდეგ, ამ კაცის თეთრ ჩასუქებულ ყელს საწინელი ზონარი მოექირებოდა დასაწარბოვბათ. ამ დროს, ნიშნათ საღამო ქამის მოახლოებებისა, მეჩეთის თავზე მოლამ დასძახა თავის მოსაწყინარი ხმით ჩვეულებრივი ლოცვა.

ლოცვის დროს იბრაჰიმი თავი ჩალუნა. ალიმ საჩქაროთ კალთის ქვეშიდან ამოიღო წითელი აბრეშუმის ზონარი და სწრაფათ ჩაუღო ხელში ერთ ზანგს.

ზანგმა თავი დახარა: ახსნა საჭირო არ იყო, მან ყველაფერი გაიგო. უშიშარი მეომარი ალი-ფაშა მთლათ ცახცახებდა, როდესაც აძლევდა სასიკვდილო ზონარს, რომელიც, მხოლოდ მაშინ დაუბრუნდებოდა, როცა მკვდარს მოხსნიდენ ყელიდან. ამას ათასობით მეომარი უნახავს წაქცეული ბრძოლის ველზე, მაგრამ წარბიც არ შეუხრია, ახლა კი საშინლათ დელოდა, რომ წარმოიდგენდა ამ მხარ ბეჭიან, წამოსადგე ვაქკაცს, რომელიც რამდენსამე წუთს შემდეგ უსულო გვამთ გადაქცეოდა. რა საშინელება ყოფილა ჯალათის ხელობა!

* *

ალი ფაშა სხვა-და-სხვა ფიქრებმა გაიტაცეს. ამ დროს იბრაჰიმი გაათევა ნამაზი და გასწია წელი ნაბიჯით დაფენილ ხალიჩაზე სალოცავათ. თავი ამპარტანულათ მალლა ეჭირა. ვეზირმა ხელები მალლა აღაპყრო, მკლავები ყურებზე მიიფარა, რომ უფრო სასოებით მისცემოდა ლოცვას. მხურვალე ლოცვას ისე შეეპყრო იგი, რომ თითქო ამ ქვეყანას აღარ ეკუთვნოდა და წარმოადგენდა რაღაც უსულო ქმნილებას, მხოლოდ მისი შავი თვალები გამოიყურებოდენ უფრო ცხოველათ და უცნაურათ ბრკყეილი გაჰქონდათ, ამ საღამო ქამით დაბნელებულ ოთახში. იბრაჰიმის თვალები ძალზე დაშტერებოდენ ალი-

*) ის. „ჰეალი“, № 46.

ფაშას. კვლავ გულადი მემომარი კი შემკრთალი და შეწუხებული ვერ მიმხედარიყო თუ ეს სასიკვდილოთ დასჯილი რატომ ისე არ ლოცულობდა, როგორც ჩვეულებრივ ყველა მუსულმანი. ან რატომ პირი მექქასკენ არა აქვს, როგორც გვიბძანებს ყორანი!

— ნეტავ ეს თვალეზი, რომლებიც ამ სიბნელეში ისე ბრტყეინავენ, როგორც ვალესილი მახვილის პირი, საკუთრივ მე რათ დამშტერებან.

საბრალო ფაშა, დიდ ხანს არ მოუწდა ამ საიდუმლო გამოცანის ახსნას. იგი ცოტ-ცოტათ ჩაფარდა რალაც უცნაურ—გაუგებარ სასიამოვნო მდგომარეობაში. „გრძნობდა, რომ მისი გონება, მისი სხეული თითქო შორდებოდა დედა-მიწას და მალა ზეცისკენ მიდიოდა. შეენიერი სუნენლოვანი ჰაერი იტაცებდა მალა; სხეული მიუყურდა, გახდა უგრძნობელი; ნელ-ნელა თვალეზი დაეხუჭა და თავი ჩაჰქინდა. იქვე ტანტზე ჩამოჯდა, მიდო თავი მუთაქაზე და დაიძინა.

იბრაჰიმი ისევ ისე სალოცავათ იღვა და კიდევ დიდ ხანს თავის შემაშფოთებელს და შემადრწუნებელს თვალს არ აშორებდა მძინარე ფაშას. ბოლოს იბრაჰიმი წამოდგა ფეხზე და მიუახლოვდა სულთანის გამოგზავნილს: გაუშინჯა თვალის კილოები კაკლები და ნახა რომ იგინი უძრავი იყვენ, როგორც კედლის თვალეზი.

— ძინავს! წამოიძახა დიდმა ვეზირმა სიხარულით და აღტაცებით, მერე მიუჯდა გვერდით თავის მსხვერპლს და თვალ-მოუშორებლივ დაიწყო ხმა-მალა მოთხრობა შემდეგ ამბისა: სიტყვებს ნელ-ნელა მკაფიოთ ამბობდა, თითქოს უნდოდა აღებეტდა მსმენელის გონებაში ყველა თავისი სიტყვები.

— როდესაც მე იმას გამოეუცხადე შემადრწუნებელი ამბავი, ჯერ ნამაზი გააკეთა, მერე დიდ ხანს ლოცულობდა; პირი მექქასკენ ჰქონდა. ლოცვა რომ გაათავა ჩამოჯდა ტანტზე, გამოართვა ზონარი ზანგს, თითონვე შემოიხვია კისერზე, გამონასკვა, ერთი კიდევ უკანასკნელათ გადმომხვდა და გულ-ხელი დაიკრიფა, მერე ანიშნა თავის ზანგებს, იმათაც ერთმა ერთ მხარეს გასწია, რაც ლონე ჰქონდა, ზონარი, მეორემ მეორე მხარეს და საშინელი სანახაობა წარმოიშვა თვალ-წინ. ვეზირს სახე აუშუპდა, გაუწითლდა, გაულურჯდა, თვალეზი გადმოუცივინდა და მინც არ მაშორებდა თვალს. ჩამავებული ენა გადმოაგდო; ზანგები უფრო და უფრო ეწეოდენ თავიანთკენ ზო-

ნარს. სულს თითქოს არ უნდოდა დედა-მიწას მოშორებოდა. ზონარი ჩაჭეროდა საბრალოს ყელში და უშლიდა სულის ამოსვლას; ერთი საშინლოთ დაიკლაკნა, უკანასკნელათ შეიფართხალა, თავი უკან გადიგლა, ხელეზი უძრავთ დაუშვა... გათავდა... ერთმა ზანგმა მოხსნა ზონარი. საშინელი შავი ზოლი ჰქონდა დაჩნეული თეთრ კისერზე! მკედარს წააფარეს ზემოდან ფარაჯა... შენი ბძანება ასრულდა დიდებულთა სულთანო!“

იბრაჰიმი გაათავა ამბავი, გაწეა ძირს, ტანტის წინ, ერთმა ზანგმა წააფარა ფარაჯა, მერე მიუახლოვდა ალი-ფაშას და სახეში ორჯელ შეუბერა.

ალი-ფაშა მაშინვე წამოდგა ფეხზე, მოიფშენი-ტა თვალეზი, მიიხედ-მოიხედა თითქო საშინელ სიზმარშიაო. ზანგმა მძიმე თავის დაკვრით მიართვა აბრეშუმის წითელი ზონარი. ამან გამოაფხიზლა სულთანის გამოგზავნილი ჯალათი. თუმცა ზიზლით, ზანგს მაინც გამოართვა წითელი ზონარი და საჩქაროთ ქამარში ჩაირქო, ერთი შეხედა ფარაჯას ქვეშ გაშობილ გვამს, რომელიც ჯერ კიდევ ინძრეოდა და საჩქაროთ კარებისკენ გაეშურა.

— უკაცრავათ დიდებულთა, მოითმინეთ.—თქვა ზანგმა და სტაცა ხელი კალთაში,—იქნება გნებადეთ მისი ნახვა?

— არასოდეს, შე უბედურო!—უთხრა შიშით ალი-ფაშამ,—მგონი ძილი სამუდამოთ დამეკარგოს!

მაშინვე გავიდა და ბძანება გასცა, რომ დარაჯები მოშორებოდენ იბრაჰიმის სასახლეს:—მკედარს რაღა დარაჯობა უნდაო, თქვა მან, შეჯდა ცხენზე და პირ-და-პირ წვიდა სულთანის სასახლეში.

— ალლახმა აპატიოს!—წამოიძახა დამშვიდებით იმავე საღამოს მოღუშულმა სულთანმა, როდესაც მისმა ერთგულმა ალი-ფაშამ უამბო დიდ ვეზირ იბრაჰიმის სიკვდილი.

— მაშ შენ ამბობ, რომ უკანასკნელ წამებში იმან დიდი ტანჯვა გამოიარა?

— საშინელი, თქვენო უდიდებულესობავ, უახუხა ალიმ,— იტყოდით, იმ დაწყვეტილს ერთის მაგიერ შეიდი სული უდგიაო. მე თქვენი მორჩილი ყმა და მონა განლავართ, სულთანო, ასჯერ რომ დაჰკირდეთ, ასჯერვე შემოგწირავთ თავს, ბძანეთ ერთი სიტყვა და ათას მემომარს შეეგებძოლები და ათი ათას თოფ-ზარბაზანს არ მოვეკრიდები, მაგრამ

გვედრები, კელაე ნულარ მომანდობ მაგ გვარ საქმეს.

— დამშვიდდი, ჩემო მამაცო ალი, შენ თხოვნას შეევასრულებ. შენ ჩემი ერთგული მსახური ხარ და იმიტომ მოგანდებ მაგისტანა მძიმე საქმე. ეინ იცის სხვას ხელიდან გასხლტომოდა ის გაიძვერა კაცი. ჩვენ ში დარჩეს, საშინელი ცუდლუტი რამ იყო. აღლანხმა შეუნდოს მას შეცოდებანი. — დაამთავრა ღრმა ამოახვრით სულთანმა.

* *

ღამე კარგა გასული იყო, მთვარე ამოეფარა მთებს და მიდამო ჩამობნელდა. ამ დროს ბოსფორზე მალეით, გაჩქარებით მიცურაედა აურებ გაშლილი პატარა გემი. მის ბანზე იჯდა დიდ ეფზირათ ნამყოფი იბრაჰიმი, გარშემორტყმული ცოლეთით და ურიცხვი შეილებით.

— ერთი მითხარ, კალიგე, უთხრა იბრაჰიმმა თავის ერთ-ერთ მოხუც მსლბედეს, — დიდა სისულელე არ იქნებოდა ჩემგან, რომ ხუთასი ქისა ფულისთვის მომკედარეყავ. დღესაც კიდევ დევრწმუნდი, რომ ძალიან კარგა მოვიქეცი, რომ შენ გიყიდე კაირში. შენ მასწაფე ეგვიპტელ დედაკაცების საიდუმლო, რომ დაშტერებით შეიძლება კაცმა დააძინოს, ალი ფაშასავით, ვინმეები და მიაყუჩოს თავისი სეინილისი. ამის შესწაფელა არც აჯერ ძნელია, მიკვირს მხოლოთ რომ ასე ცოტა ვინმე ხმარობს ამ ძვირფას საშუალებას. საბრალო აღის დიდრონი მხეცური თვალების მიძინება სწორეთ თამაშობათ მიმანია.

ურიგო არ იქნება შემეტყუე, დაუმატა იბრაჰიმმა, — რა სასჯელს მიაყენებს მისი უდიდებულესობა, როდესაც ხვალ მოინდომებენ ჩემ დამარხვას და ნახევენ როგორ მოვატყუე. საბრალო ალი! ეგ რომ აგრეთი ერთგული არა ყოფილიყო სულთანისა იმასაც წამოვიყვანდი ჩემთან. რასაკვირველია, დიდი ეკატერიწე მაგასაც მისცემდა პოლოკენიკობას, როგორც მე მომცემს ლენერლობას. იგი დიდის სიამოვნებით მიიღებს იმისთანა თათრებს, როგორიც მე ვარ, რომელმაც იცის სათათრეთის ყველა კუნჭული. დაიმედებული იბრაჰიმი გადაწვა ტახტზე და მიეცა ტკბილ ძილს.

— აბა, ძმაო, თქვა ჰამედ-ფაშამ დაასრულა თუ არა ამბავი: — ახლაც იტყვი, რომ გინოტიზმი, კაცის ჩაგონება, თქვენი, პარიყელების, მოგონება?

ან. თ.წ — ისა.

რედაქტორ-გამომცემელი ან. თ. წყეტეძის.

განცხადება

ქართული თეატრი.

მთხზაბათს, 13 ნოემბერს 1896 წ.

ქართული დრამატული საზოგადოების დასისაგან საფაროვი-აბაშიძისა და აბაშიძის მონაწილეობით წარმოდგენილი იქნება:

I

ბედნიერი დღე

კომედია 4 მოქმედ. თარგ. გ. აბაშიძის.

II

მუჰანიერი ულანუს გაქიჯელნი

ძარსი 2 მოქ. გად. ცაგარლის

მონაწილეობას მიიღებენ: ქ.ქ. საფაროვი-აბაშიძისა, ჩერქეზიშვილისა, გამყრელიძისა, კარგარელისა, ივანიძისა და სხვ. ბ.ბ. აბაშიძე, სეიმონიძე, გამყრელიძე, გედევანოვი, შათირიშვილი, კანდელაკი, აღამიძე და სხვანი.

ადგილების ფასი ჩვეულებრივია

დასაწყისი 8 საათზე

რეჟისორი. გ. ს. ალექსიე-შესნიშვილი.

ადმინისტრატორი გ. შათირიშვილი.

შინაარსი: ჩვენი გულ-გრილობა. — სხვა-და-სხვა ამბავი. — რუსეთის შინაგანი ქრონიკა ფ. მ. — ს. — „გაგლის“ კორესპონდენციები. — ღმერთო შეტყობე, ლექსი ბ. ჯავახიშვილისა. — გაუ-შეგვლას პოეზია, (შემდეგი) ი. ნავაშვილისა. — უცხოეთიდან: სოფელი და სასოფლო სკოლა გერმანიაში, (შემდეგი) საზღვარგარეთელისა. — ოსმალური ზღაპარი, (დასასრული) ა. წ — ისა და განცხადება.